

PRIČEVANJA OTROK ALEKSANDRINK O ŽIVLJENJU V EGIPTU V PRVI POLOVICI 20. STOLETJA

Daša Koprivec

99

IZVLEČEK

Prispevek predstavlja pričevanja dveh generacij otrok aleksandrink o življenju v Egiptu. Prva generacija je bila rojena v letih 1922–1929 na Goriškem, druga pa v letih 1937–1948 v Egiptu. Otroci, rojeni na Goriškem, so se v starosti šestih do desetih let pridružili materam, ki so odšle na delo v Egipt. Razprava želi opozoriti na družinsko življenje aleksandrink v Egiptu v prvi polovici 20. stoletja. Otroci aleksandrink, danes stari od 63 do 87 let, so pomembni pričevalci življenja v Egiptu, saj so tam preživeli več desetletij. Avtorica je zbrala pričevanja tistih, ki živijo na Goriškem, kot tudi tistih, ki danes živijo v Avstraliji, Kanadi, Italiji in Švici.

Ključne besede: izseljenstvo, aleksandrinke, otroci aleksandrink, Egipt, pričevanja, prva polovica 20. stoletja

ABSTRACT

The article presents the stories of two generations of children of the Alexandrian Women about life in Egypt. The first generation was born in Goriška in 1922–1929, the second in Egypt 1937–1948. The children born in Goriška were aged six to ten when they joined their mothers who had emigrated to work in Egypt. The article wishes to draw attention to the family life of the Alexandrian Women in Egypt in the first half of the 20th century. Their children, now aged between 63 and 87, are important witnesses to life in Egypt since they spent several decades of their life in the country. The author has collected stories from people who now live in Goriška as well as from people living in Australia, Canada, Italy, or Switzerland.

Keywords: emigration, Alexandrian Women, children of the Alexandrian Women, Egypt, stories, first half 20th century

Ali so res vsi otroci aleksandrink ostali doma?

V pričujočem prispevku predstavljam življenje tistih otrok aleksandrink, ki so bili rojeni na Goriškem in jih je mati kasneje vzela k sebi v Egipt, ter tistih, rojenih v Egiptu, kjer so preživeli več let svojega življenja. S tem bi v svojem prispevku rada presešla stereotip, ki velja za aleksandrinke, namreč, da so te dosledno ob svojem odhodu v Egipt puščale svoje otroke doma, da so ostajali sami v varstvu svojih non in drugih bližnjih sorodnic ali sosedov. Kako je ta podoba odhajajoče aleksandrinke trdno zasidrana v slovenski nacionalni zavesti, se kaže ob razpravljanju o migracijskem procesu

aleksandrink in se še utrjuje v mnogih strokovnih in poljudnih prispevkih v različnih medijih (Černe 2002, 2005; Horvat 2003 in drugi). O družinskem življenju slovenskih zakoncev ali zakoncev iz nacionalno mešanih zakonskih zvez in o pomembni vlogi moških v družinskem življenju aleksandrink je malo znanega.

V svojem prispevku bom predstavila dvoje: prvič, da niso vse matere aleksandrinke pustile svojih otrok doma na Goriškem, ampak so se po najboljših močeh trudile, da bi tudi v Egiptu lahko živele skupaj z njimi, in da je bilo primerov, ko so v Egiptu živele tudi družine aleksandrink, veliko; in drugič, da so otroci aleksandrink preživeli v Egiptu po dvanajst, tudi dvajset ali celo *trideset* let svojega življenja. Na podlagi svoje raziskave ugotavljam, da so tudi otroci aleksandrink, ki so danes seveda vsi že odrasli, lahko prav tako izredno pomembni pričevalci življenja v Egiptu v prvi polovici 20. stoletja. V nekem smislu pomenijo celo nadgradnjo dosedanjemu vedenju o življenju v Egiptu, katerega poglavitne akterke raziskovalnega zanimanja so bile vseskozi aleksandrinke. Njihovi otroci predstavljajo nove generacije in marsikdaj je njihov pogled pogled tistih, ki so bili v Egiptu rojeni. Njihova pričevanja predstavljajo spomine na Egipt kot *rojstno deželo*.

Obdobje, o katerem v tem prispevku razpravljam, je obdobje tridesetih, štiridesetih in petdesetih let 20. stoletja v Egiptu. V svoji predstavitvi se bom naslonila prvenstveno na rezultate raziskave, ki jo izvajam v krajih na Goriškem od začetka leta 2005, in na svoje pisno komuniciranje s tistimi informatorji, ki živijo v tujini. Vzpostavila sem številne zveze v Italiji, Avstraliji, Kanadi in Švici, ki potekajo z elektronskim dopisovanjem ali pa sem intervjuje naredila v času obiskov informatorjev v Sloveniji. Nekatere segmente dopolnjujem tudi z že objavljenimi pričevanji. Vsebina te raziskave vsebuje večkratne pogovore s preko dvajsetimi otroki aleksandrink, tako s tistimi, ki so bili *rojeni na Goriškem in so se kasneje pridružili materam v Egiptu*, kot tudi s tistimi, ki so bili *rojeni v Egiptu*. Poleg njihovih neposrednih pričevanj pa sem posredno zasledila še več kot deset zgodb otrok aleksandrink, ki so živeli v Egiptu in o katerih so mi pripovedovale njihove sestre ali bratje, snahe in vnukinje. Tako se je v raziskavi sestavila zelo pestra paleta spominov in pričevanj otrok aleksandrink, ki so živeli v Egiptu v obdobju od sredine tridesetih do konca petdesetih let 20. stoletja.

Otroci aleksandrink, ki so se rodili na Goriškem in se kasneje pridružili materam v Egiptu

Prihod v Egipt

Otroci, ki so bili rojeni materam na Goriškem in so se jim kasneje pridružili v Egiptu, so bili rojeni v obdobju 1922–1929. Njihove matere so iz generacije aleksandrink, ki so bile rojene nekako na prelomu stoletja, od leta 1900 do 1910. V Egipt so odšle sredi dvajsetih let 20. stoletja, ko je bila stiska na Goriškem po prvi svetovni vojni najhujša (Wohinz in Pirjevec 2000: 42–45). Doma so pustile enega, dva ali več otrok. Odšle so zaradi velike socialne in ekonomske stiske, ki je bila še toliko večja in bolj boleča, kadar je šlo za žene, katerih moške so odšli v Argentino, od tam pa se družini niso več javili (Sjekloča 2004: 95–108); ali pa za vdove. Žena brez moža je bila socialno še bolj ogrožena, še bolj prisiljena oditi v Egipt in še bolj prisiljena pustiti otroke v širši družini

doma. Kasneje so poklicale k sebi zlasti hčere, ko so bile že toliko odrasle, da so lahko tudi same delale, največkrat kot varuške in sobarice pri isti družini, kot je delala mati. Bolje se je godilo materam in otrokom v družinah, od koder je najprej mati odšla na delo v Egipt in se ji je kasneje pridružil mož, malo za tem pa tudi otrok oziroma otroka (Evans Braziel 2008: 64–84). Skupno življenje je bilo zelo odvisno od narave materinega in očetovega dela. Če je bila mati varuška ali sobarica pri družini, kjer je tudi stanovala, potem ni imela svojega lastnega doma, saj je delala in živela na delovnem mestu (Hrženjak 2007: 19, 40–45). To je zelo oteževalo skupno družinsko življenje. Tedaj sta zakonca, četudi v istem mestu, morala živeti ločeno, vsak pri svojem delodajalcu: mož je bil pri eni družini zaposlen kot šofer, vrtnar ali je opravljal druga hišna dela, žena pa je pri svojih delodajalcih delala kot varuška ali sobarica. V takih primerih so svoje otroke z Goriškega vzeli k sebi, ko so bili dovolj stari za obiskovanje šole. Te so v Kairu in v Aleksandriji imele šolske internate, kar je bilo za priseljene družine zelo ugodno. Slovenski otroci so obiskovali italijanske, nemške in francoske osnovne šole. Za fante je bila zelo primerna italijanska katoliška šola *Don Boska* z internatom, ki so jo starši pogosto izbrali. Tako se je tudi v Kairu in v Aleksandriji vzpostavilo nekakšno skupno družinsko življenje moža, žene in otroka – čeprav so stanovali ločeno, pa so bili vendarle povezani, saj so živeli v istem mestu in so se lahko pogosto obiskovali. Otroke so starši poklicali k sebi z Goriškega tudi takrat, kadar je v Kairu ali v Aleksandriji živela širša rodbinska skupnost. Kadar so v Aleksandriji živeli nona, dve ali tri tete, bratrance in sestrične, se je otrok z Goriškega lahko pridružil tej skupnosti, četudi je njegova mati delala kot varuška in bivala pri gospodarjevi družini. Tedaj je otrok lahko živel ali pri tetah, ki so bile na primer šivilje in so delale na svojem domu; ali pa je pri tetini družini živela nona, ki je pazila na več vnukov svojih hčera. Rodbinsko življenje slovenskih družin v Kairu in v Aleksandriji je bilo v tridesetih in štiridesetih letih 20. stoletja zelo razširjeno (Koprivec 2008: 171). Socialno pomembno je bilo zlasti za tiste otroke, ki so v Egiptu živeli brez očeta, ker je ta umrl; ali pa, kadar se oče ni odločil za odhod v Egipt in je ostal doma na Goriškem. Tudi takšnih primerov je bilo veliko. Žena je odšla na delo v Egipt, zakonca sta se skozi leta drug drugemu odtujila, ali je prišlo do večjih nesoglasij med njima, in žena se je odločila priti domov po otroka in ga (ali ju)

Hčerki aleksandrink Alberta Gregorič iz Prvačine in Amalia Romanelli iz Rima obujata spomine na Egipt, kjer je prva živela 12 in druga 21 let. Fotografija je nastala na otvoritvi razstave *V spomin aleksandrinkam*, Prvačina, julij 2006 (foto: Marko Freljih).

odpeljala v Egipt. Zasedila sem več primerov, ko otroci po odhodu v Egipt očeta niso več videli niti niso imeli drugih stikov z njim, ker sta tudi oče in mati prekinila vse stike. V teh primerih lahko govorimo o dejanskih ločitvah zakoncev, čeprav le-te niso bile formalno potrjene, ker je Cerkev prekinitvam zakonske zveze odločno nasprotovala. V takšnih primerih je v Egiptu vlogo očeta prevzel drug odrasel moški v širši rodbinski skupnosti. Lahko je bil to stric (mamin brat) ali tetin mož ali starejši bratranec. O tem je spregovoril informator, ki je očeta nazadnje videl, ko je imel šest let:

Seveda mi je bilo žal, da nisem več imel stikov z očetom. Saj je bil moj oče. Vendar, veste, ko vam je nekaj vzeto, vam bo nekaj tudi dano nazaj. Tam je bil moj stric, mož moje tetke. Bil je dober z menoj, bil mi je kot oče.¹

102

V tem kontekstu je zanimiva sintagma *bil mi je kot oče*, kajti prav pri raziskovanju migracij aleksandrink zasledimo veliko t. i. nadomestnih vlog, ko na primer varovanci svojo varuško aleksandrino označujejo s sintagmo *bila mi je kot mati* in ko tudi otroci, ki so ostali doma na Goriškem v varstvu svoje none, slednjo označujejo s sintagmo *bila mi je kot mati* in celo svojega očeta s spomini kot *moj oče je bil dober kot kruh, je pral, kahal in vse, bil mi je kot mati in oče obenem*.² Tako je bila ena od posledic migracijskega procesa aleksandrink tudi prestrukturiranje in prerazporejanje družinskih vlog, pri čemer so v dani situaciji otroci (in odrasli) našli potrebno čustveno bližino in dejansko materialno preskrbljenost v »nadomestnih osebah« v tistem okolju, v katerem so živeli.

Šolanje v Egiptu

Družinska in širša rodbinska skupnost, v kateri so otroci po prihodu v Egiptu živeli, je poskrbela, da so si tam tudi pridobili izobrazbo. Končali so osnovne in poklicne šole, se izučili za mehanike, orodjarje, deklince za šivilje, strojepiske in drugo. Naučili so se tudi po več jezikov. V vsaki osnovni šoli so se učili vsaj po tri jezike, odvisno od tega, katero šolo so obiskovali. V francoski šoli je bil prvi jezik francoski, poleg njega pa še angleški in arabski, v italijanski je bila italijanščina na prvem mestu, poleg nje pa še francoščina in arabščina, v nemški šoli je bila na prvem mestu nemščina in tako naprej. Poudariti moram, da vsi na tem mestu predstavljeni otroci, ki so bili rojeni na Goriškem v letih 1922–1929, niso nikoli obiskovali slovenske šole. V času njihovega šolanja na Goriškem je to območje sodilo pod Italijo, ki je že sredi dvajsetih let 20. stoletja povsem ukinita šolanje v slovenskem jeziku (Wohinz in Pirjevec 2000: 53–55). Jezikovna identiteta se kaže tukaj kot zelo ilustrativni pokazatelj celotne identitete otrok, ki so se z Goriškega priselili v Egipt in se po odhodu iz Egipta v petdesetih letih 20. stoletja vključili v nadaljnje transnacionalne migracije, ko so se odselili na primer v Avstralijo ali Kanado. Tako je informator, sin aleksandrinke, ki je odšel za materjo v Aleksandrijo, ko je bil star šest let, pripovedoval, da ob prihodu v italijansko šolo Don Bosco v Aleksandriji ni znal besedice italijansko, saj doma na Goriškem italijanske šole še ni obiskoval in je komuniciral samo v slovenskem jeziku. Ščasoma se je italijanščine naučil v italijanski

¹ Intervju z oznako Koprivec A08-04/ Kustodiat za slovensko izseljenstvo SEM.

² Intervju z oznako Koprivec A07-01/ Kustodiat za slovensko izseljenstvo SEM.

šoli v Aleksandriji.³ V petdesetih letih se je iz Egipta odselil v Avstralijo, kjer v začetku ni znal angleško. V petih desetletjih življenja v Avstraliji pa je angleški jezik popolnoma privzel, s slovensko skupnostjo se ni družil in ko je pri osemindesetih prvič po dvainsedemdesetih letih prišel v svojo rojstno vas na Goriško, ni mogel več komunicirati ne v slovenskem ne v italijanskem jeziku. Šele po daljšem bivanju v Sloveniji se mu iz spomina vračajo posamezne slovenske in italijanske besede, da komunikacija s sorodniki ni več tako težka.⁴

Otroci so se v Kairu in v Aleksandriji vključili v družbeno okolje, ki je bilo v obravnavanem obdobju, to je od sredine tridesetih do sredine petdesetih let 20. stoletja, še vedno v glavnem večkulturno, večetnično in tudi večreligijsko. Pomembnejše so bile socialne razlike, kot je dejala Claudia Roden, znamenita varovanka slovenske aleksandrinke Marije Koron iz Batuj (Koprivec 2008: 179–183). Spominjala se je, da se bogati Judje v Kairu in v Aleksandriji niso družili z revnimi Judi in da ji oče nikoli ni dovolil oditi v tisti predel Kaira, kjer so slednji živeli. Bogati Judje, med katere je sodila tudi Claudiina primarna družina Douek, se je družila z bogatimi Angleži, Francozi in z bogatimi Judi.⁵ Tako niti otroci aleksandrink niti varovanci aleksandrink ne omenjajo, da bi se v Egiptu medsebojno družili ali igrali, četudi so živeli v istem mestu.⁶ Kljub temu so otroci prihajali vsaj v bežen stik z družinskimi člani in drugim osebjem, kjer so bile njihove matere in po možnosti tudi očetje zaposleni, in se tam srečevali z različnimi kulturami. Starši so bili zaposleni pretežno pri judovskih družinah, ki so v Egipt prišle iz različnih predelov Evrope in Sredozemlja. Delali so pri družinah španskih, portugalskih, avstrijskih Judov, nadalje pri Judih, ki so v Egipt prišli iz Otomanskega imperija, z Bližnjega vzhoda in tako dalje. Del jih je našlo zaposlitev tudi pri grških, armenskih in libanonskih družinah. Pri družinah, kjer so delali in stanovali, so delali tudi služabniki različnih drugih nacionalnosti, ne samo Slovenci. Kuharji so bili po večini Arabci, dojilje so bile tudi Egipčanke in tako dalje. Slovenske varuške so se v parku srečevale s francoskimi, angleškimi in grškimi. To raznolikost kultur, etnij in religij so

³ Poudariti velja, da so bili Slovenci z Goriškega tedaj italijanski državljani, zato so pogosto izbrali tudi italijansko šolo. Ne glede na to, od kod so Slovenci v Egipt prihajali, pa so bili tedaj kot skupnost premalo močni, da bi ustanovili tudi lastno slovensko osnovno šolo. Komuniciranje v slovenskem jeziku je bilo zato omejeno na zasebno sfero, v manjši meri tudi na nekajurno komuniciranje na teden v zavetišču šolskih sester v Aleksandriji ali v Kairu in morda tudi v cerkvi. Čeprav je potrebno poudariti, da so bile cerkve v Kairu in v Aleksandriji, kamor so Slovenci večinoma zahajali, *katoliške* in ne slovenske cerkve, da so se torej v njih srečevali katoliki različnih jezikovnih identitet.

⁴ Naj na tem mestu povem, da gre za izjemno življenjsko zgodbo sina aleksandrinke, ki je odšel za materjo v Egipt v starosti 6 let, preživel v Egiptu 20 let svojega življenja, se leta 1955 odselil v Avstralijo, kjer je živel do leta 2008, ko se je po dvainsedemdesetih letih življenja v tujini odločil preostanek starosti preživeti v svoji rojstni vasi. V Avstraliji je prodal vse svoje premoženje, si ustvaril nov dom na Goriškem in leta 2009 pridobil tudi slovensko državljanstvo. Avgusta 2009 je praznoval 80. rojstni dan. Vir: Intervju z oznako Koprivec A08-04/ Kustodiat za slovensko izseljenstvo SEM; Terenski zvezek z oznako Koprivec/TZ 16–2009.

⁵ Intervju z oznako Koprivec A08-03 /Kustodiat za slovensko izseljenstvo SEM.

⁶ Do občasnih tovrstnih stikov je prihajalo ob kratkih, priložnostnih obiskih aleksandrink na njihovih domovih na Goriško, kadar so lahko zavile tja, ko so sicer spremljale svoje varovance in njihove družine na počitniški oddih v Evropo. Otroci aleksandrink in varovanci aleksandrink so sicer vzpostavili kontakt, vendar so aleksandrinke v odnosu do obojih dajale prednost varovancem, saj so bile tudi tedaj, četudi doma, še vedno v službi. To je puščalo pri njihovih otrocih globoke čustvene travme (glej na primer Koprivec 2008: 178; Škrj 2009: 179–180).

vpijali tudi njihovi otroci. Čeprav je šlo za kratka srečanja, so se vendar ponavljala skozi daljše časovno obdobje, zato so otroci povzeli določene prehrabene navade, pravila obnašanja in drugo, kar so videli pri delodajalcih svojih staršev.

Še bolj se je njihova identiteta oblikovala v procesu šolanja, še posebno, če je osnovnošolsko in srednješolsko šolanje vključevalo tudi bivanje v internatu, kjer so se družili dijaki različnih etničnih identitet. V razredu Dragotina Volka, ki se je v italijanski šoli učil za mehanika, so bili leta 1939 skupaj dečki italijanske, grške, malteške, sirijske, egipčanske, turške, judovske in armenske narodnosti. Med njimi je bil edini Slovenec. Čeprav so prevladovali kristjani, sta bila med njimi tudi sošolca judovske in muslimanske veroizpovedi.⁷

104 Izblikovanje lastne družinske in poklicne identitete

V Kairu in v Aleksandriji so otroci, ki so prišli v Egipt z Goriškega, preživeli svoje otroštvo, mladost in del odrasle dobe. Zato tudi pravijo, da jim je bil *Egipt osnovna šola za vse, štartna točka za vse življenje*. V Egiptu si niso samo pridobili izobrazbe in poklica, ampak je marsikdo tam spoznal tudi svojega življenjskega partnerja in se v Egiptu poročil. Samo dva informatorja sta bila stara osemnajst oziroma devetnajst let, ko sta zapustila Egipt, vsi ostali pa precej več, med trideset in štirideset, ko so se v petdesetih letih 20. stoletja odselili. Do tedaj so si v Egiptu že izoblikovali svojo poklicno in družinsko identiteto.

Partnerje so si izbrali različno, tudi različnih narodnosti so bili, saj so bili Slovenci vključeni v etnično in kulturno raznoliko tamkajšnjo družbo. Večina se jih je poročila sredi štiridesetih in v začetku petdesetih let 20. stoletja, ko so bili sredi svojih dvajsetih. Izbrali so slovenskega partnerja, pa tudi partnerja italijanskega, angleškega in srbskega porekla.⁸ Tako so otroci aleksandrink v Kairu in Aleksandriji oblikovali veliko število etnično mešanih družin.

Za življenje otrok aleksandrink, ki so se naselili v Egiptu sredi tridesetih let preteklega stoletja, bi lahko rekli, da so si do začetka petdesetih let ravno lepo uredili svoje poklicno in družinsko življenje, ko je prišlo do spremembe družbenega sistema v Egiptu. Prelomne so bile letnice 1948, 1952, 1956 in 1958.⁹ Tedaj je postopoma začel izginevati svet, ki so ga začele graditi evropske kolonialne sile po izgradnji Sueškega prekopa v letu 1869 in zlasti po njegovem prevzemu s strani Velike Britanije v letu

⁷ Dragotin Volk, rojen leta 1922 na Gradišču nad Prvačino, se je materi v Kairo pridružil leta 1932 (Koprivec 2006: 103). Njegovo spričevalo in popisni list sošolev iz leta 1939 sta na ogled na razstavi *V spomin aleksandrinkam* v Prvačini, v organizaciji Društva za ohranjanje kulturne dediščine aleksandrink. Od leta 1962 z družino živi v Torinu, v Egiptu pa je preživel trideset let svojega življenja. Čeprav je rodno vas zapustil pri desetih letih, je nanjo še vedno čustveno navezan in se vrača, kadar le mu zdravje to dopušča.

⁸ Nekatere Slovenke so se v Egiptu poročile z vojaki jugoslovanske kraljeve vojske, ki je med drugo svetovno vojno našla zatočišče pri angleški vojski v Egiptu (Žigon 2003: 39).

⁹ 1948: ustanovitev Izraela in takojšen vojaški konflikt z Egiptom, kar je zelo poslabšalo položaj judovskih družin v Egiptu, pri katerih so bile zaposlene tudi naše aleksandrinke; 1952: socialna in nacionalna revolucija v Egiptu in prihod Naserja na oblast; 1956: nacionalizacija Sueškega prekopa in tudi drugega premoženja evropskih in judovskih družin v Egiptu; 1958: ustanovitev Združene arabske republike; 1967: ponovni vojaški konflikt z Izraelom (Krušič 1992: 102–103; glej tudi Koprivec 2008: 183).

Sin aleksandrinke Franc Faganel iz Šempetra pri Novi Gorici, ki je živel v Aleksandriji 25 let, pripoveduje svojo življenjsko zgodbo, Kairo, november 2007 (foto: Daša Koprivec).

1882.¹⁰ Po egiptovski nacionalni in politični revoluciji v obdobju 1952–1956, ki jo je vodil egiptovski državnik Abdulah Naser, so premoženje družinam različnih nacionalnosti, ki niso imele egiptovskega državljanstva, nacionalizirali, takšnih pa je bila večina. Angleške, francoske in judovske družine, ki so dajale zaposlitev tudi Slovincem, so do konca petdesetih let 20. stoletja zapustile Egipt, z njihovim odhodom pa se je ukinila tudi ekonomska baza, ki je našim ljudem omogočala delo in zaslužek. Postopoma so začeli odhajati tudi Slovenci, se pravi aleksandrinke in njihovi otroci z družinami. Nekateri so kar takoj odšli v Avstralijo, drugi v Kanado in Brazilijo, tretji domov na Goriško, nekateri so na Goriškem ostali ali pa čez čas videli boljšo priložnost za svoje življenje v Kanadi ali v Avstraliji.¹¹ Vez z domom na Goriškem pa je nekako ostala, četudi so le šest ali osem let svojega življenja preživeli v vasi, v kateri so se rodili, potem pa celotno življenjsko dobo v tujini. Njihov odnos do življenja v Egiptu se razlikuje od posameznika do posameznika. Od precej ambivalentnega odnosa, kakršnega je pokazal gospod, ki mi je na vprašanje, ali ga kaj mika, da bi še kdaj obiskal Aleksandrijo, v kateri je preživel

---

¹⁰ Leta 1882 Velika Britanija pridobi večino delnic Sueškega prekopa, kasneje še politični protektorat nad Egiptom. V Egiptu so se odprle mnoge priložnosti za investicije iz Evrope in Bližnjega vzhoda, ki so jih izkoristile predvsem angleške, francoske, italijanske in judovske družine. Razvil se je ladijski transport, Aleksandrija je bila eno najbolj pomembnih sredozemskih pristanišč. Razvila se je pridelava, industrija in trgovina z bombažem, Kairo je bil eden večjih svetovnih trgovskih centrov.

¹¹ Tudi znotraj iste družine so se družinski člani razselili v različne dežele. Potem ko so večji del življenja preživeli skupaj, bodisi v Egiptu bodisi na Goriškem, so se po odhodu iz Egipta iz različnih razlogov morali ločiti. Med drugim na primer družina, v kateri je mati aleksandrinca umrla v Franciji, oče v Sloveniji, hči z družino živi v Avstraliji in sin v Sloveniji (Intervju z oznako Koprivec A08-04/ Kustodiat za slovensko izseljenstvo SEM).

svoje otroštvo in mladost, odgovoril *ne, nimam kaj iskat tam*, do sina aleksandrinke, ki je v Aleksandriji preživel petindvajset let svojega življenja in je to mesto prvič ponovno obiskal leta 2006, po petdesetih letih, ko je bil star že 84 let. Obiskal je vse pomembne točke svojega življenja v Aleksandriji, šolo, ki jo je obiskoval, cerkev, v kateri se je poročil, ulico, kjer je živel, in prijatelje, ki so mu tam še ostali.¹²

Otroci aleksandrink, ki so se rodili v Egiptu

Otroci, ki so se rodili v Kairu ali v Aleksandriji v obdobju 1937–1948, so za deset in več let mlajši od tistih otrok, ki so prišli v Egipt z Goriškega. Po letu 1935 zaradi nemirov v Sredozemlju pred bližajočo se drugo svetovno vojno ljudje z Goriškega v Egipt niso več prihajali in zadnji otroci so prišli do sredine tridesetih let 20. stoletja.

106

Za otroke, ki so se rodili v Egiptu, veljajo nekatere posebnosti. Pogosteje so bili rojeni v nacionalno mešanih zakonskih zvezah, čutiti je večjo navezanost na Egipt in nostalgijo po *rojstni deželi*, po odhodu iz Egipta pa so imeli tudi več težav pri prilagajanju klimatskim razmeram, prehrani in drugem, zlasti tisti, ki so se odselili v Evropo in Kanado, kjer je podnebje veliko hladnejše kot v mediteranskem Egiptu.

Nacionalno mešane zakonske zveze

Aleksandrinke, ki so si v štiridesetih letih začele ustvarjati svoje družine v Egiptu, so tja prišle konec dvajsetih in v začetku tridesetih let 20. stoletja, ko so bile stare med sedemnajst in dvajset let. Prišle so same, kot varuške, sobarice, kuharice, šivilje, ali pa so se ob svojem prihodu pridružile materam in tetam, ki so v Egipt prišle pred njimi. Izseljavanje v Egipt z Goriškega je bila pravzaprav generacijska veriga, ki je trajala več desetletij (Koprivec 2006: 101–102). Do začetka štiridesetih let 20. stoletja so si s svojim delom že nekaj prihranile in si poiskale zakonskega partnerja. V velikem številu so se poročile s partnerji, ki niso bili slovenskega porekla. Otroci izhajajo pretežno iz zakonskih zvez z Italijani, Švicarji, Maltežani, Libanonci, Judi, Grki, Armenci in tudi Egipčani. Njihovi možje so bili pogosto že rojeni v Egiptu, tudi v nacionalno mešanih zakonskih zvezah. Tako se je leta 1938 aleksandrinke, ki je prišla iz Prvačine, poročila z možem, rojenim v Egiptu, ki se je izrekal za Italijana; njegov oče je bil sicer Italijan, njegova mati pa Slovenka iz Prvačine.¹³ Spet druga se je poročila z možem, rojenim v Egiptu, ki se je izrekal za Grka; Grk je bil njegov oče, mati pa je bila Dalmatinka (Žigon 2003: 101). Zato je v takšnih družinah prihajalo tudi do zanimivega prepletanja identitet. Preplet jezikovnih identitet je v objavljenem pričevanju opisala tudi Ivana Silič, rojena v Aleksandriji leta 1932:

Mama ni znala grško, oče ni znal slovensko, oba pa sta govorila italijansko, zato je bil pogovorni jezik pri nas doma italijanski. Veliko časa pa sem preživela pri stricu in teti (mamini sestri, prav tako aleksandrinki iz Renč, op. avtorice), kjer pa mi italijansko niso pustili govoriti. Tako sem ohranila svojo slovenščino, čeprav smo otroci med seboj govorili francosko ... (Žigon 2003: 100).

¹² Intervju z oznako Koprivec A08-01/ Kustodiat za slovensko izseljenstvo SEM.

¹³ Intervju z oznako Koprivec A06-22/ Kustodiat za slovensko izseljenstvo SEM.

Družina Jožefe in Alojza Suliča iz Prvačine, ki sta se poročila v Aleksandriji leta 1945. Fotografija je nastala ob birmi hčere Nadje leta 1955 v Aleksandriji. Leta 1958 so se preselili v Prvačino (Dokumentacija SEM, original hrani Nadja Rijavec, Šempas).

V družinah so uporabljali več jezikov hkrati, odvisno od porekla staršev in od šole, ki so jo otroci obiskovali. Otroci so stik s slovenskim jezikom imeli z materjo in materinimi sorodniki, dokler so skupaj bivali v Egiptu, potem pa se je ta stik lahko za dolga leta pretrgal.¹⁴

Tudi znanje arabskega jezika je pri otrocih, rojenih v tej generaciji v Egiptu, veliko bolj razvito, saj je bila arabščina v obdobju njihovega šolanja v petdesetih letih 20. stoletja, po egiptovski nacionalni revoluciji, obvezen učni predmet v vseh šolah, tudi v zasebnih. Informatorji, s katerimi sem se pogovarjala, so na svoje znanje arabskega jezika zelo ponosni. Nekateri še hranijo svoje osnovnošolske arabske učbenike, iz katerih še lahko berejo. Zanimivo je svojo izkušnjo v objavljenem pričevanju opisala Hedi Metelko, ki je šola v Aleksandriji zaključila leta 1960 in jo leta 2008 ponovno obiskala, tokrat kot turistka: *Ko sem obiskala nekdaj nemsko šolo v Aleksandriji, v katero sem hodila 12 let, so mi, danes pretežno muslimanske, učenke od navdušenja zaploskale, ker sem še znala na tablo napisati svoje ime in priimek v arabščini in se z njimi pogovoriti v domačem jeziku* (Metelko 2008: 2).

¹⁴ Do enega svojih informatorjev, sina aleksandrinke, rojenega v Egiptu leta 1940, sem tako po naključju prišla leta 2006 v Melbournu v Avstraliji, ko sem izvajala povsem drugo terensko delo. Gospod, ki se je konec petdesetih let 20. stoletja preselil iz Egipta v Avstralijo, je po materini smrti leta 1992 povsem izgubil stik s slovenskim jezikom. Želja po učenju pa je ostala. Vpisal se je v dopolnilni tečaj slovenskega jezika, ki ga je v Melbournu v okviru ISSV izvajala prof. Ceferin, ki pa je sodelovala tudi v projektu SEM-a. Tako smo našli skupno stično točko.

Deklice so pogosto hodile v nemško šolo *Karla Boromejskega*, ki so jo upravljale nemške šolske sestre. Osnovne šole v Egiptu, ki so jih obiskovali otroci krščanske vere, so pogosto vodile različne cerkvene kongregacije, in sicer frančiškani, salezijanci in šolske sestre. Šole so bile razdeljene na deške in dekliške. Različne narodnosti, ki so imele tudi večjo gospodarsko in politično moč, so imele svoje šole. Angleži, Francozi, Italijani in Nemci so imeli različne šole, prav tako so delovale grške in judovske šole. Kot rečeno, Slovenci svojih niso imeli. Otroke so poslali v najbližjo ustrežno šolo, ustreznost pa so največkrat izbrali po očetovi nacionalni pripadnosti. Otroci so tako obiskovali grške, italijanske, tudi nemške in francoske katoliške šole. Učni in pogovorni jeziki so bili raznoliki in v njih še danes komunicirajo.¹⁵

108

Otroci so živeli v družinskih skupnostih, saj njihove matere po poroki niso več delale. Socialni status se jim je bistveno izboljšal. Njihovi očetje so opravljali različne poklice in prevzeli so skrb za družinski proračun. Nekateri, zlasti Judje, Libanonci, pa tudi Grki in Italijani, so imeli donosne obrtne poklice, zaposleni pa so bili tudi v bombažni in transportni industriji. Bili so bančni uradniki, arhitekti in gradbeniki, lastniki manjših obrtnih delavnic ali transportnih podjetij, delovodje in tehniki v bombažni in tekstilni industriji. Živeli so v družinskih lastniških ali najetih hišah, nekateri tudi v hišah, ki so bile v sklopu tovarn, ali pa v stanovanjskih naseljih, ki so jih v Aleksandriji in Kairu v velikem številu gradili že v prvi polovici 20. stoletja. V šolo so se otroci vozili s šolskimi avtobusi, saj so bili ti prevozi iz različnih predelov mesta zelo dobro organizirani. Življenje je potekalo v relativni blaginji vse do začetka štiridesetih let 20. stoletja¹⁶, ko so se začele zaradi druge svetovne vojne razmere hitro slabšati, temu pa so se pridružili še notranjepolitično nemiri, z upori egipčanskega prebivalstva angleški in francoski gospodarski in politični premoči v Egiptu. Nastopilo je obdobje nemirov in nestabilnosti. Med vojno je bilo najtežje italijanskim družinam, pa tudi tistim primorskim, ki so imele italijansko državljanstvo. Slednje so bile spoznane za nevarne, saj je bila Italija vojaška nasprotnica Franciji in Veliki Britaniji, ki sta imeli protektorat nad Egiptom. Po letu 1940 so vsi italijanski in slovenski moški z italijanskim državljanstvom postali nezaželeni tujci. Večino so zaprli v t. i. zbirna taborišča, na primer v kamp Fayed v Ismaliji. Veliko otrok je tako skoraj štiriletno obdobje, od leta 1940 do septembra 1943, preživelo brez očeta. Njihove matere so pomoč in solidarnost iskale znotraj širše rodbinske skupnosti, nekatere pa so se v tem medvojnem obdobju ponovno tudi same zaposlile. Za otroke iz drugih nacionalno mešanih zakonskih skupnosti, kot tudi za tiste slovenske družine s Primorskega, ki so imele jugoslovansko državljanstvo, v tem obdobju še ni bilo tako hudo. Po vojni so spremembe v egiptovski družbi na različne družine različno vplivale. Nekatere slovenske družine so Egipt zapustile že leta 1946, s t. i. Prekomorskimi brigadami (Žigon 2003: 39). Aleksandrinke, ki so se poročile z Judi, so odšle kmalu po letu 1948.¹⁷ Večina drugih družin aleksandrink v nacionalno mešanih zakonskih zvezah se je skušala v Egiptu obdržati, saj so spremembe prišle tako

¹⁵ Komunikacijski jezik z njimi v okviru te raziskave je bil angleški.

¹⁶ Kot je dejal v pogovoru eden od informatorjev, v Egiptu nikoli ni bilo lakote in tam nihče ni bil lačen. Vir: Intervju z oznako Koprivec A07-06/ Kustodiat za slovensko izseljenstvo SEM.

¹⁷ Izraelsko-egiptovski vojaški konflikt leta 1948; glej op. 9.

Družina Marije Peršič iz Prvačine, por. Romanelli. V Egiptu je živela 29 let in se tam poročila. Mož je bil rojen v Aleksandriji očetu Italijanu in materi Slovenki iz Prvačine. Po moževi smrti je leta 1961 z družino odšla v Rim. Aleksandrija, 1941 (Dokumentacija SEM, original hrani Sonja Benko, Prvačina).

hitro in nepričakovano, da niso imeli izdelanih načrtov, kam oditi in kako nadaljevati drugje. Zato so odhajali postopoma. Prva skupina je odšla v letih 1946–1948, druga v letih 1956–1958 in zadnja skupina v letih 1960–1962, ko je Egipt zapustila večina družin mojih informatorjev.

Prilagajanje spremembam po odhodu iz Egipta

Ko govorimo o generaciji otrok aleksandrink, rojeni v Egiptu v obdobju 1937–1948, govorimo pravzaprav o zadnji slovenski generaciji, ki je bila rojena v Egiptu. Informatorji so Egipt zapustili skupaj s starši v različnih starostih, najstarejši so imeli malo čez dvajset let. Za odseljene otroke aleksandrink *se je začela nova življenjska doba*, so dejali informatorji. Prilagajanje, prilagajanje in prilagajanje.¹⁸ Nekatere družine, zlasti tiste, v katerih je bil oče Egipčan in so se življenju v »novem« Egiptu po letu 1952 lahko prilagodili, pa so ostale.¹⁹ Drugi so odšli v države, iz katerih je izhajala očetova družina, pretežno v Italijo in v Švico. Na Goriško so se vračale le družine, kjer sta bila oba zakonca Slovenca, da so po odhodu iz Egipta lahko prišli na prvotni dom enega ali

¹⁸ Če so otroci, ki so se rodili na Goriškem in se kasneje priselili v Egipt, pripovedovali o težavah, ki so jih imeli ob svojem odhodu in prihodu v novo deželo, na primer, kako težko je bilo doma pustiti prijatelje, kako težko se je bilo navaditi na toplo in vlažno klimo v Egiptu, se naučiti jezikov in popolnoma spremeniti okolje, so se morali otroci, rojeni v Egiptu, prilagajati v obratni geografski in kulturni smeri.

¹⁹ V knjigi Dorice Makuc je predstavljena življenjska zgodba Magde Ibrahim, rojene leta 1947 materi aleksandrinki iz Dornberka in očetu Egipčanu. Živi v Aleksandriji v Egiptu (Makuc 1993: 137–139). Gospo Magdo smo imeli priložnost srečati tudi novembra 2007, ob odkritju spominske plošče aleksandrinkam v Aleksandriji.

Razširjena družina Lucije Sulič iz Prvačine, por. Kijurina. Lucija je v Egiptu živela 19 let in se tam poročila. Leta 1948 se je družina preselila v Avstralijo. Campbelltown, Avstralija, 2006 (Dokumentacija SEM, original hrani Peter Kijurina, Mt. Annan, NSW, Avstralija).

drugega partnerja. Če so se imeli kam vrniti, če se je v domači hiši našel prostor zanje. Do partnerjev drugih nacionalnosti so bili sorodniki in sovaščani v domačih vaseh na Goriškem bolj skeptični in nezaupljivi in jih niso sprejeli. Večji del v Egiptu rojenih otrok slovenskih aleksandrink je zato odšel s starši v Italijo in danes živijo v Rimu, Torinu, Bologni, v Trstu in Gorici, v Milanu in še kje. Družine nekaterih so odsle še dlje in danes živijo v Melbournu, Sydneyju, Montrealu, Calgaryju, Sao Paulu. V teh mestih so si otroci aleksandrink ustvarili tudi svoje družine. In ker že sami večinoma izhajajo iz nacionalno mešanih zakonskih zvez, njihovi otroci še toliko bolj gojijo identiteto dežele, kamor so se priselili. Imajo se za Avstralce, Švicarje, Italijane, Kanadčane itd.

Prilaganje spremembam po odhodu iz Egipta je bilo za mnoge dolgotrajno in tudi boleče. Nekateri so se morali soočiti z razlikami, ki jih prinese življenje na vasi, ne glede na to, ali so prišli na Goriško ali na primer v katero od švicarskih vasi, saj so bili rojeni v velikih mestih, kot sta Kairo in Aleksandrija. O tem mi je pripovedovala tudi ga. Nicolier, rojena v Aleksandriji leta 1945, katere družina je v Švico pripotovala leta 1962, v rojstno deželo njenega očeta. Za mater in za hčer je bilo, kot pravi, *to novo življenje zelo težko, zapustiti tako svetovljansko mesto, kot je bila Aleksandrija, in se znajti v vasi brez prijateljev in svojcev, kjer se ni dogajalo veliko stvari.*²⁰ V Aleksandriji in v Kairu je bilo tudi pozimi podnebje milo in toplo, nikoli ni bilo potrebno kuriti, v Evropi pa je bilo mrzlo. Ga. Nadja, rojena v Aleksandriji leta 1946, katere družina je

²⁰ Madeleine Nicolier, hčerka aleksandrinke iz Dornberka in očeta Švicarja. Starša sta se poročila v Egiptu leta 1944, v Švico so odšli leta 1962. Tam živi še danes, starša pa sta pokojna. Vir. Korespondenca z go. Nicolier v obdobju april-maj 2009 in terenski zvezek z oznako Koprivec/ TZ 16-2009.

prišla na Goriško leta 1958, se spominja, da v novem domu ni bilo centralne kurjave, ni bilo vodovoda in seveda tudi ne kopalnic, kar vse so nudila stanovanja v Aleksandriji. Tudi ni bilo javne razsvetljave in šolskih avtobusov.²¹ Ker so bili ti otroci v Egiptu rojeni, so se toliko težje prilagodili novemu okolju in marsikateri je zaradi stresa ob preselitvi tudi zbolel. Bilo je preveč sprememb naenkrat, poleg prihoda iz mesta na vas, še mrzlo podnebje in drugačna hrana. V Egiptu so jedli mediteransko hrano, takšne pa na Goriškem ni bilo. Kot se spominja ga. Nadja, se *takrat v Sloveniji še ni dobilo manga, dateljnov, banan, sladkega krompirja in še česa drugega, kar smo imeli v Egiptu vsak dan na razpolago*.²² Težke prilagoditve na mrzlo podnebje se spominja tudi Robert Saab, rojen v Aleksandriji leta 1941, katerega družina se je priselila v Kanado leta 1970. Spominja se, da *se je bilo najtežje navaditi na podnebje, priti iz puščave v to polarno zimo, je kar velik šok*.²³

Prilagoditve na novo jezikovno okolje so bile težke za tiste, ki so prišli v Slovenijo. Težko se je bilo soočiti s poukom knjižne slovenščine, saj so v Egiptu malo komunicirali v slovenščini in še to pretežno v primorskem narečju, slovenskih šol pa seveda nikoli niso obiskovali. Kakor koli jim je bogato znanje drugih svetovnih jezikov kasneje koristilo v življenju, saj so se mnogi zaposlili tudi kot prevajalci na letališčih, v pristaniščih in v drugih uglednih podjetjih doma in v tujini, pa je bilo v otroštvu težko za tiste, ko so morali prav zaradi težav z učenjem slovenskega jezika prvo leto v svoji novi šoli razred ponavljati.

Spomini na rojstno deželo

In danes? Kakšen je danes odnos zadnje generacije otrok aleksandrink do *njihove rojstne dežele Egipta in do rojstnega mesta Aleksandrija*, kot ju sami poimenujejo? Njihove spomine opredeljujeta dolžina njihovega bivanja v Egiptu in starost, ko so se iz njega izselili. Na splošno pa radi s ponosom poudarjajo, da je Egipt njihova rojstna dežela. Prisotna je tudi želja, ki jo najpogosteje izrazijo z besedami, *da se ponovno vrnem v kraj, kjer sem bil rojen in preživel svoja mlada leta, da se sprehodim po dobro znanih ulicah in cestah*.²⁴

Na svojih domovih na Goriškem hranijo dokumente, ki pričajo o njihovem življenju v Egiptu: rojstne liste v arabskem jeziku, šolske učbenike v arabskem jeziku z evropskimi slikovnimi motivi in v francoskem in nemškem jeziku z arabskimi motivi, saj so na osnovnih šolah v Egiptu morali spoznati vse za takratni Egipt pomembne kulture. Doma

²¹ Vir: neobjavljeno rokopisno pričevanje Nadje Rijavec (februar 2005) in terenski zvezek z oznako Koprivec/ TZ 6-2007.

²² Ibid.

²³ Robert Saab, sin očeta libanonskega rodu in matere aleksandrinke iz Batuj, ki je začela delati v Aleksandriji kot sobarica leta 1922. Starša sta se poročila leta 1927. Družina je leta 1963 emigrirala najprej v Bejrut in leta 1970 naprej v Kanado, kjer se je ustalila in kjer potomci živijo še danes (Skrlj 2009: 168-171).

²⁴ Leta 2007 je Društvo za ohranjanje kulturne dediščine aleksandrink s sedežem v Prvačini organiziralo obisk Kaira in Aleksandrije. Udeležilo se ga je več deset potomcev aleksandrink, otroci, vnuki, pravnuki. Obiskali so obe zavetišči šolskih sester, v Kairu in v Aleksandriji, obe latinski pokopališči, kjer je pokopanih nekaj slovenskih družin, katoliške cerkve, kjer so se slovenske družine zbirale, odkrili pa so tudi spominsko ploščo aleksandrinkam. Med udeleženci je bilo več otrok aleksandrink, ki so Egipt obiskali prvič po svojem odhodu iz njega, torej po več kot štiridesetih ali petdesetih letih.

hranijo tudi osnovnošolske diplome in fotografije, ki jih kažejo v baletnih in glasbenih šolah, na katerih so ob redni šoli lahko razvijali tudi svoje druge talente, in to prav gotovo v večji meri, kot je bilo to v istem času dano njihovim vrstnikom na Goriškem.

Njihov odnos do Egipta je nekako nostalgičen. Sodobne spletne povezave omogočajo nove kontakte. Tako je bila leta 1993 ustanovljena organizacija AAHA, ki povezuje vse v Egiptu rojene otroke, ki so ga po letu 1946 morali zapustiti. Tudi veliko otrok aleksandrink, ki danes živijo po svetu, je vključeno v to združenje.²⁵ Za mnoge je zanimiv tudi program Google Earth, ki je že marsikomu omogočil, da je na spletu našel svojo *rojstno hišo v Aleksandriji* ali ulico, na kateri je kot otrok nekoč živel.

Vsekakor želijo danes, ko se je zanimanje pri raziskovanju migracij aleksandrink usmerilo tudi nanje, poudariti svojo identitetno drugačnost v odnosu do tistih sovaščanov na Goriškem, ki nimajo izkušnje Egipta, in to svojo identitetno drugačnost poudarjajo kot pozitivno življenjsko izkušnjo in vrednoto. Na Goriškem jim ta identiteta ponuja možnost sodelovanja v nekaterih kulturnih in raziskovalnih projektih,²⁶ v tujini pa prav tako možnost za združevanje na osnovi skupne preteklosti (na primer že omenjeno združenje AAHA). V danem kontekstu so začeli del svoje preteklosti bolj poudarjati in sebe izpostavljati kot neposredne akterje in pričevalce življenja v Egiptu v prvi polovici 20. stoletja.

112

Sklepne misli

V pričujočem prispevku sem želela nakazati, da je bilo za aleksandrinke pomembno tudi *družinsko življenje v Egiptu*, čeprav ni šlo vedno samo za slovenske zakonske zveze. Mnogo je bilo mešanih, saj so se slovenska dekleta poročala tudi z Italijani, Judi, Libanonci, Grki, Maltežani, Švicarji in drugimi. Iz teh družin izvirajo številni otroci aleksandrink, ki danes živijo po vsem svetu, zlasti pa v Italiji, Švici, na Danskem, v Avstraliji in Kanadi pa tudi v Egiptu in na Goriškem.

Aleksandrinke, ki se niso poročile v Egiptu, ampak so si družino ustvarile doma na Goriškem, so šle največkrat skozi tri faze t. i. *aleksandrinstva* (Koprivec 2009: 50). Najprej so bivale in delale v Egiptu kot *samska dekleta* z namenom, da si prislužijo za balo, in navadno so ostale v Kairu ali v Aleksandriji do pet let. Potem so se vrnile domov, se poročile, rodile in če je bila stiska doma res huda, so odšle nazaj v Egipt za dojitje. Ali pa so odšle, ko je otrok že malo zrasel, ko je dopolnil dve ali tri leta. Tedaj, v tej drugi fazi, so delale v Egiptu kot *poročene matere*, katerih družine so ostale na Goriškem. Svojim družinam so pošiljale denar za različne potrebe kot na primer za nakup zemlje, vinogradov, obnovo hiš, pa tudi za dnevno preživetje. V tretji fazi pa so se aleksandrinkam v Egiptu pridružili možje in otroci; v tem primeru so zaživele znotraj *družinske oziroma rodbinske skupnosti*. Pomen družinske in rodbinske skupnosti v Egiptu je tudi sicer potrebno poudariti. Na podlagi svojega raziskovanja lahko ugotavljam, da so v Kairu

²⁵ Naslov spletne strani je www.aaha.ch. Ena osrednjih in zelo aktivnih izpostav je v Rimu; vodi jo Amalia Romanelli, po babici vnukinja aleksandrinke iz Prvačine in po materi hčerka aleksandrinke iz Prvačine.

²⁶ Na primer na razstavah v organizaciji Društva za ohranjanje kulturne dediščine aleksandrink na Goriškem.

in Aleksandriji živele številne razširjene družine, ki so jih sestavljale none, tete, strici, bratrance, sestrične in drugi. Te razširjene družine so dajale okvir tako samskim kot poročenim aleksandrinkam, bodisi da je njihova družina bila z njimi v Egiptu ali pa so mož in otroci ostali na Goriškem. V tem smislu bi lahko poudarila močno vpetost aleksandrink v rodbinsko in družinsko življenje, v katerem so stkale različne odnose tako z moškimi (soprogi, sinovi, strici, bratrance) kot ženskami (sestrami, tetami, nonami). V tem smislu bi lahko postavila hipotezo, da vsaj v obdobju od sredine tridesetih do konca petdesetih let 20. stoletja v zvezi z aleksandrinkami v Egiptu ne moremo govoriti samo kot o *ženskem izseljevanju*, ampak tudi o družinskem oziroma o splošnem migracijskem procesu. K razvoju slednjega je svoje prispeval tudi Egipt – kot država, ki je zelo uspešno organizirala osnovni in srednješolski sistem, zlasti tako, da je z internati poskrbela za varstvo in bivanje otrok, saj so se zavedali, da gre pri znatnem deležu prebivalstva v Kairu in Aleksandriji za ljudi, ki opravljajo raznovrstne služnostne poklice in katerim morajo zagotoviti vsaj nekakšno, pa čeprav specifično, družinsko življenje.

Opaziti je, da se pri predstavljanju migracijskega procesa aleksandrink rado poudarja zlasti drugo fazo njihovega bivanja v Egiptu, to je tisto, ko so v Egiptu delale same, kot do jilje ali pa so opravljale katerega od drugih poklicev, njihove družine pa so bivale na Goriškem. Nadaljevanje zgodb, kako se jim je kasneje pridružila družina (ali vsaj otrok), pa ni predstavljeno.²⁷ Izpostavljeni so predvsem njihovi najbolj tragični življenjski trenutki, tisti, ki nekako prekrijejo tudi druge dimenzije njihovih življenj. Menim, da pričevanja otrok aleksandrink, ki so danes stari od 63 do 87 let in imajo sami izkušnjo življenja v Egiptu, bodisi da so se tam rodili ali se vanj priselili, lahko prispevajo h kompleksnejši podobi življenja Slovencev v Egiptu in h kompleksnejšem vedenju o migracijskem procesu t. i. aleksandrink.

LITERATURA IN VIRI

ČERNE, Tea

2002 Služabnice z žulji na duši. *Naša žena*, št. 11 (november), str. 38–39.

2005 Aleksandrinke – rehabilitirane služabnice. *Primorske novice* 59, št. 273 (25. 10.), str. 16–17.

EVANS BRAZIEL, Jana

2008 *Diaspora: an introduction*. London: Blackwell Publishing.

HENSHALL MOMSEN, Janet (ur.)

1999 *Gender, migration and domestic service*. London, New York: Routledge.

HLADNIK–Milharčič, Ervin

2008 Claudia Roden, pisateljica: otroštvo sem preživela na otoku sredi Nila. *Dnevnik* 58, št. 56 (8. 3.), str. 20–23.

HORVAT, Tina

2003 Bile so razdvojene kot Kristus na križu. *Ona* 5, št. 9 (4. 3.), str. 25–27.

HRŽENJAK, Majda

2007 *Nevidno delo*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

²⁷ Primer predstavitve poslovilnega pisma aleksandrinke, ko se v Egiptu poslavlja od svojega dober mesec in pol starega sinčka, ki ga pošilja v oskrbo sorodnici na Goriško. Predstavljeno na otvoritvi razstave in na razstavi *V spomin aleksandrinkam* v Prvačini 2007. Nadaljevanje zgodbe, da se je sin pridružil materi v Egiptu, ko je bil star šest let (do takrat je na Goriškem živel z očetom in z družino svoje starejše sestre), da je v Aleksandriji živel trinajst let, se tam izsolal itd., pa ni bilo predstavljeno. Danes živi v Kanadi. Vir: Intervju z oznako Koprivec A07–06/ Kustodiat za slovensko izseljenstvo SEM.

KACIN WOHzINZ, Milica; PIRJEVEC, Jože

2000 *Zgodovina Slovencev v Italiji*. Ljubljana: Založba Nova revija.

KALC, Aleksej

2002 *Poti in usode: selitvene izkušnje Slovencev z zahodne meje*. Koper: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko ... [etc.].

KOPRIVEC, Daša

2009 Aleksandrinca z varovancema v Egiptu. *Moja Slovenija*, št. 1, str. 50.

2008 Egiptovski otroci in njihove varuške aleksandrinke. *Etnolog* 18, str. 167–186.

2006 Aleksandrinke – življenje v Egiptu in doma. *Etnolog* 16, str. 97–115.

KRUŠIČ, Marjan (ur.)

1992 *Dežela in ljudje: severna Afrika in Arabski polotok*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga

MAKUC, Dorica

1993 *Aleksandrinke*. Gorica: Goriška Mohorjeva družba.

METELKO, Hedi

114 2008 Aleksandrija ni več takšna, kot je bila. < <http://www.aleksandrinke.si> > [12. 3. 2009]

MIKLAVČIČ BREZIGAR, Inga

2003 Od Goriške do Afrike v spomin na aleksandrinke. *Zgodovina v šoli* 12, str. 26–31.

2008a Zgodbe o aleksandrinkah - med Slovenijo in Egiptom. *Goriški letnik* 32, str. 183–186.

2008b *V spomin aleksandrinkam*. Nova Gorica: Društvo za ohranjanje kulturne dediščine aleksandrink Prvačina [zloženska].

SJEKLOČA, Marko

2004 *Čez morje v pozabo: Argentinci slovenskih korenin in rezultati argentinske asimilacijske politike*. Celje: Fit media.

ŠKRLJ, Katja

2009 Komaj sem čakala, da zrastem in postanem aleksandrinca: demitizacija aleksandrink. V: Milharčič–Hladnik, M., Mlekuž, J. (ur.): *Krila migracij: po meri življenjskih zgodb*. Ljubljana: Inštitut za slovensko izseljenstvo, Založba ZRC. Str. 143–189.

TOPLAK, Kristina

2008 Arhivirana ustna zgodovina. Pomen, zbiranje in ohranjanje ustnih pričevanj za zgodovino migracij. *Arhivi* 31, str. 263–271.

ŽIGON, Zvone

2003 *Izzivi drugačnosti: Slovenci v Afriki in na Arabskem polotoku*. Ljubljana: Založba ZRC SAZU.

Viri

Transkribcije terenskih avdio zapisov: Koprivec Daša: Pogovori z informatorji na terenu *Aleksandrinke in njihovi potomci* 2005–2009. Kustodiat za slovenske izseljence SEM.

Terenski zvezki: Koprivec Daša: *Aleksandrinke in njihovi potomci* I–XVI, 2005–2009. Kustodiat za slovenske izseljence SEM.

Spletna stran Društva za ohranjanje kulturne dediščine aleksandrink: <http://www.aleksandrinke.si/>

BESEDA O AVTORICI

Daša Koprivec, mag. etnologije in univ. dipl. sociologinja kulture, doktorantka na OEKA FF Univerze v Ljubljani. Od leta 1999 je kustodinja za slovenske izseljence in zamejce v Slovenskem etnografskem muzeju, od leta 2006 z nazivom muzejske svetovalke. Pomembnejše projekte je izvedla s Slovenci v Italiji (Ljubljana 2000 in Trst 2005), s Slovenci v Argentini (Buenos Aires 2003 in Ljubljana 2005), Slovenci v Bosni (Sarajevo 2004 in 2005), s Slovenci v Avstraliji (Melbourne 2006 in Ljubljana 2007) in s Slovenci v Nemčiji (Berlin 2007 in 2008). Od leta 2005 se tudi intenzivno posveča zbiranju, hranjenju in raziskovanju kulturne dediščine aleksandrink na Goriškem in pri tem sodeluje z Goriškim muzejem in Društvom za ohranjanje kulturne dediščine aleksandrink. Na temo slednjega je objavila nekaj člankov v *Etnologu* in z referatom sodelovala na konferenci ICOM-ICME v Jeruzalemu leta 2008.

ABOUT THE AUTHOR

Daša Koprivec has a BSc in the sociology of culture, an MA in ethnology, and is a doctoral student at the Department of Ethnology and Cultural Anthropology, Faculty of Arts, University of Ljubljana. She has been curator of the Slovene emigrants and minorities in the neighbouring countries at the Slovene Ethnographic Museum since 1999, and a museum adviser since 2006. Her major projects involved the Slovenes in Italy (Ljubljana 2000 and Trieste 2005), Argentina (Buenos Aires 2003 and Ljubljana 2005), Bosnia (Sarajevo 2004 and 2005), Australia (Melbourne 2006 and Ljubljana 2007), and Germany (Berlin 2007 in 2008). Since 2005, she has been intensively engaged in the collection, preservation, and research into the cultural heritage of the Alexandrian Women in Goriška, in cooperation with the Goriška Museum and the Society for the Preservation of the Cultural Heritage of the Alexandrian Women. She has published several articles on the theme in *Etnolog* and participated with a paper at the ICOM – ICME conference in Jerusalem in 2008.

115

SUMMARY

THE STORIES OF THE ALEXANDRIAN WOMEN'S CHILDREN ABOUT LIFE IN EGYPT IN THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY

The article deals with the life of the children of Slovene emigrants to Egypt in the first half of the 20th century. The term “Alexandrian Women”, after the Egyptian town, has been adopted in Slovenia to denote the Slovene emigration to Egypt, making the female emigrants its principal actors. The article is largely based on the memories and stories of two groups of the Alexandrian Women's children, aged today between 63 and 87, who spent many years of their lives in Egypt. The research established that the children of the Alexandrian Women spent twenty or even more than 30 years in Egypt and to Slovene researchers they are therefore highly important witnesses to the life of the Slovenes in Egypt in the first half of the 20th century. The first group of children of Slovenes living in Egypt included in the article belongs to the generation born in Goriška, Slovenia, in 1922–1929. These children joined their mothers or parents in Egypt when they were six to ten years old and were ready to attend primary school. They lived in boarding schools because their mothers worked as nannies or chambermaids and lived at the homes of their employers. The Slovene women nevertheless found ways to have their children join them in Egypt. The present article therefore wishes to dispel the stereotype that the Alexandrian Women as a rule left their children behind in Slovenia when they left for Egypt. The second generation of children was born in Egypt in 1937–1948. In dealing with the lives of these people, the article draws attention to the varied family life of the Alexandrian Women in Egypt in the

first half of the 20th century. This of course does not refer only to Slovene families in Egypt, as there were many nationally mixed marriages. Many Slovene women in Egypt married partners of different nationalities – Italians, Jews, Maltese, Lebanese, Greek, Egyptians. The article focuses on the descendants of the Alexandrian women. The empirical research included descendants now living in Goriška, Slovenia, as well as others who after leaving Egypt in the 1948–1962 period migrated to Australia, Canada, Italy or Switzerland, but have remained in contact with their relatives in Slovenia.